

جديد

2024-yil 31-may
№ 23(23)
www.jadid-media.uz

Jadid

adabiy, ilmiy-ma'rifiy va ijtimoiy haftalik gazeta

BUGUNNING GAPI

MADANIY QADRIYATLAR – TEKNOLOGIK RIVOJLANISHNING ASOSIY DRAYVERI

Akademik
Ibrohim ABDURAHMONOV
bilan suhbat

Ibrohim Yo'lichevich, sizning ilmiy faoliyattingiz doirasasi so'nggi yillarda Yangi O'zbekiston muhitida keng jamaatchilik nazariga tushdi. Buning sababi nimada?

E'tirof uchun katta rahmat. O'z faoliyatiga baho berish menga noqulay. Ba'zi so'zlarim nokamtariqday tuyulsa, mushatariyamiz to'g'ri tushunishadi degan umiddaman.

Biologiya sohasiga yoshligimdan qiziq-qanim, biolog-o'qituvchi oilasida o'sib-ulg'ayanim bois sohadagi eng "qaynoq" yuzi zamonaviy yo'nashlarni kuzatish, bolalik paytlarimdan dunyodagi nufuzli laboratoriyalarda ishlashni orzu qilardim. Yaxshi bilasiz, o'sha paytlarda hozirgi urf bo'lgan atama bilan aytganda, DNK masalasi trennda edi. 1990-yillarda oxiriga to'g'ri kelgan maktab davrimizda "qo'shaloq zanjirlar" irlisat asosi bo'lgan DNK bilan ishlash usuli, ya'ni uni hujayradan ajratib olish, tozalash, bir qismini

"qirqib" yana qayta ulash, bir organizmdan ikkinchisiga ko'chirib o'tkazishni inson qo'lli bilan amalga oshirish mumkinligi meni hayratlanitgan. Nufuzli fan olimpiadalari da qatnasharkanman, atrofdagilar bilan ko'proq shu masalada gaplashardik va albatta, gen muhandisligi sohasi mutaxassis bo'lish asosiya maqsadim va hayotim mazmuniya aylanib bo'lgandi. Qo'shaloq zanjirlar kashf etgan AQShlik olim J.Uotsonning "Cold Spring Harbor" (AQSh) laboratoriyasiga borib ishlayman deb maqsad qildarmid, tilni o'rgansam, unga xat yozaman degan fikrim bo'lardi.

Bu qiziq tajriba va taddiqot, albatta, ilmiy jamaatchilikning e'tiborini tordi. Avval ko'phililik ishonmadni, biroq keyinroq kichik e'tiroflar bo'ldi: 2010-yilda Jahon Fanlar akademiyasi (BMT, Italiya)ning nufuzli "TWAS Prize 2010" mukofotini oldimi. 2013-yilda e'tirof kengayib, Xalqaro g'o'za maslahat kengashi (ICAC, Washington, AQSh)ning "Yil olimi" mukofotini bilan taqdirlandim. Muhimi, o'tgan 23 yil davomida yangi DNK texnologiyalarimizni xalqaro laboratoriyalarda kengroq tarbiq qilish boshlandi. Yaqinda, aniqrog'i, 2023-yil "YUNESKO hayot fanlari mukofoti" (Fransiya)ga loyiq topilganimiz men va jama-

1-IYUN – XALQARO BOLALARNI HIMoya QILISH KUNI

BOLALAR ADABIYOTI TO'G'RISIDA...

BIR OG'IZ SO'Z

XX asrning boshlarida barcha adabiy sohalarda yangilanishlar kuzatildi. Jumladan, matbuot nashrlarida badiyi adabiyotning ijtimoiy, ma'naviy hayotdagi o'rni, xususan, bolalar adabiyotining qadr-qiymati, tarbiyadagi ta'siri to'g'risida ham jiddiy maqolalar nashr bo'ldi. "Maorif va o'qituvchi" jurnalida boshilgan quyidagi maqolada bir asr oldin ko'tarib chiqilgan bolalar adabiyoti masalasi bugun ham o'z dolzarbligini yo'qotgan emas. Zero, bolalarning ruhiy-psixologik kayfiyatiga mos asarlar yozish, bolaning tushunchalari, yoshini inobatga olish hamma zamonalr uchun ham muhim. Maqolla muallifi "bolalarg'a asar yozadirk'onlar avvalo haqiqiy bolaliq" davirini boshidan o'tkazgan va o'sha "davrdan qolg'on jonli sezgilarini tinglamakka majburlar", degan o'rinni fikri o'rtaqa tashlaydi. Adlibning badiyi g'oyasi – "tub o'y!" qalın metaforalariga o'ralgan asarlar taqdirm etish noor'in. Maqolla muallifi shu sababdan "7-8 yoshdag'i bolalarg'a Fitrat, Cho'lpox asarlarini bera olmag'omimiz kabi, buni tahsil etib tub o'nyning nimadan iborat ekanimi ham anglat o'maymiz", deb kuyinib yozadi. Bolalar uchun bola bo'lib, bolani bilib, ko'nglini anglab yozish lozim. Shundagina yozilgan asar bola qalibga ta'sir qiladi; xulqini, adamini, ma'naviy-ruhiy tar比yayini o'nglashga yordam beradi. Bolalar adabiyotining bunday ko'magi bugun har qachongidan ko'ra muhimroqdir.

9. Mazkur qaror jirosini samarali tashkil qilishga mas'ul va shaxsiy javobgar etib Madaniyat va san'atni rivojlantirish jamg'armasi raisi G.O.Umerova hamda Buxoro viloyati hokimi B.K.Zaripov belgilansin. Qaror jirosini muhokama qilib borish, mas'ul tashkilotlar faoliyatini muvoqiflashtirish va nazorat qilish O'zbekiston Respublikasi Bosh vaziri A.N.Aripov zimmasiga yuklansin.

O'zbekiston Respublikasi

Prezidenti

Sh.MIRZIYOEV

Toshkent shahri,

2024-yil 30-may

OYDINLAR

"BU EL MENGA OG'O,
SINGIL, YOR-U SIRDOSH..."

O'z yo'nalishini topgan har bir ijodkorning xos muxlislari bo'ladi. Ularning ixlosi ijodkor yaratgan asarlarning yashovchanligini va ikkinchi umri bardavomligini belgilab beradi. Shu kunlarda tavalludining 80 yilligi nishonlanayotgan el suygan shoira, O'zbekistonda xizmat ko'satgan madaniyat xodimi Tursunoy Sodiqovaning ixlosmandari naqdar ko'pligi barcha yodnomalar tadbirlarida sezilib turdi, bu xalqchil adibimizning umrzoqligi dalolatidir.

(4-sahifada o'qing) ➤

miz uchun katta e'tirof bo'ldi. Quvonchimiz shundaki, o'zbek olimlarining ishlamlarini butun insoniyatga foyda keltira boshladi.

Albatta, mehnatlarimiz Yangi O'zbekiston muhitida keng jamaatchilik nazariga allaqachon tushib ulgurgan edi. 2021-yili Prezidentimiz tomonidan "O'zbekiston Respublikasi xizmat ko'satgan ixtirochi va ratsionalizator" faxriy unvoni bilan taqdirlandim. Ilm-fan va innovatsiya, olyi ta'llim hamda endilikda qishloq xo'jaligi sohalarini rivojlantrish vakolati va imkoniyati berilganini ham bir olim sifatida o'zim uchun katta mukofot va imkon deb hisoblayman.

Siz tilga olgan e'tiroflar "oldin birov qilmagan, yangi yo'nalishdagi tadqiqotlar va nostonart natijalar" samarasidir. Qolaversa, yutuqlarimiz so'hagi yillarda jamiyatda va iqtisodni rivojlanishda ilm-fanning o'rni ortGANI, olimming qadri-qimmati ulug'lanib, ilmiy yutuqlarga katta qiziqish va havas bilan qaralayotgani, har bir oilda farzand kamoli ilm orqali belgilanayotgani natijasida jamaatchilik orasida kengroq tarqaldi deb o'yallyan.

– Siz O'zbekiston Fanlar akademiyasining Genomika va bioinformatika markazini ham boshqargansiz. Hozirgi sharoitda bu Markaz tarkibiga kiruvchi ilmiy sohalarining ijtimoiy hayotdagi o'rni qanday?

– Darhaqiqat, yugoridagi yutuqlarga erishsha, Fanlar akademiyasi Genomika va bioinformatika markazining tashkil qilinishi alohida o'rin tutadi. Prezidentimizning kejajkni ko'rib, o'sha yillarda jamaamizga bildirgan ishonchi va o'z vaqtida ajratilgan moliyaviy ko'mak tufayli 2012-yilda Markazga asos solinib, 2017-yilda to'la shakllandi va ilmiy dargohga aylandi.

Ta'kidlaganimdek, tiriklikning molekulay rajaradagi tadqiqotlari hayot fanlarining turli yo'nashlari – tibbiyot, qishloq xo'jaligi, ekologiya, atrof-muhit, kriminalistika va diagnostikaning tortib to yashil iqtisodiyotning turli yangi chaqirqlariga yechim taqdim qila oladi.

(Davomi 3-sahifada) ➤

Boshqa madaniy millatlarning bolalariday, bizning ham bolalarimiz ma'naviy bir oqizqa muhitojdarikim, bu ma'naviy oqiz bolalarimiz turli tomonidan tarbiya etaturg'on bolalar adabiyotidan iboratdir.

Bolalar adabiyotiga boshqa madaniy o'kkalarda jiddiy ahamiyat berib, kutubxonalar o'ziga yetarlik asarlar vujudga keltirilgan bo'lsa-da, taassufki, bizza halib dona ham bo'lsa, bolalar adabiyotidan sanalaturg'on asarlar vujudga keltirilmagandir. Bu esa bizning bolalarini tarbiya etishda qanday orqada ekanimizni ko'satish uchun ham katta bir daillidir.

Bizda bo'lg'on mana shul kamchilikni yo'qotmoq uchun ishish har bir tarbiyachining va zafasidir. Shuning uchun men bolalar adabiyotining ahamiyatini va uni tug'dirish xususida o'z fikrimni so'ylab o'tmakchi bo'lamani.

Bolalar adabiyoti demak, yosh ruhlar va kichik kishilar uchun yozilg'on asarlarning to'plami demakdir. Tabiiy bu adabiyotning o'ziga yarasha bir qiymati bordirkim, u-da yosh ruhlarda maroq, sevinch va har bir narsaga qarshi ularda havas tug'dirmoqdir.

(Davomi 7-sahifada) ➤

ODAMLARNING MEHR QUYOSHI

“Yashil qirlar” oromgohidan reportaj

Biz, adabiyot muhiblari Bo'stonliq o'ngirlari oralab borar ekanmiz, ulug'vor tog'lar xuddi quchoq ochib kutib olayotganday, go'yo salomimizga "tog'lar bag'ridan gumburlagan sado" kelayotgandek tuyilardi. Bu sado mangu uyg'ooq qoyalarning taskinbaxsh nidosidir. Tog' havosi ruhiyatni poklab, vujudni tetik tutadi. Xuddi shunday, tog' qadar sarbaland ustozlar dahosi ham jamiyat ruhoniyatini tozalab, "boshsa do'ppi" bilan mag'rur "g'oz yurish"ga ma'naviy huquqimiz borligini yodga soladi.

Tog'lar bag'ridagi so'lim oromgohda O'zbekiston Qahramoni, O'zbekiston xalq shoiri Erkin Vohidov xotirasiga bag'ishlangan ijodiy festival bo'lib o'tgandan xabarlingiz bo'lsa kerak. Ilk bor o'tkazilgan mazkur adabiyot bayrami "Uzreport TV", "FTV" telekanallari tashabbusi bilan, "Turon bank" va Toshkent viloyati hokimiyligi hamkorligida tashkil etildi. Tadbirda Erkin Vohidovning oila a'zolari, taniqli shoir va yozuvchilar, jamoatchilik vakillari, ijod maktabları o'quvchilar va ko'plab she'riyat muxlislari qatnashdi.

Prezidentimizning festival ishtirokchilari yollagani tabrigida ushbu tadbirning mazmun-mohiyati, Erkin Vohidov she'riyatining, ayniqsa, bugungi shiddatlari zamonda xalqimiz hayotida naqadar ahamiyatlari ekani o'zining yaxlit ifodasini topdi. Unda, jum-

adabiyotni egiz ko'radi. Tom ma'nodagi adabiyot millatning o'zligini saqlab qolishi, birlashishi va yuksalishi uchun poydevor bo'ladi. Yoshlarimiz ana shu poydevorda turib, shoirimiz lutf etganidek, "koinot toqiga narvon" qo'ya olish imkoniga erishadi, de-

adan, shunday deyiladi: "O'zbek mumtoz va zamonaviy adabiyotini har tomonlama o'rganish va keng targ'ib qilish, uni bugun yuz berayotgan murakkab jarayonlar bilan uzbviy bog'liq holda tahlii etib, zarur xulosalar chiqarish ma'naviy hayotimizni yuksaltirishda, hech shubhasiz, katta ahamiyatiga ega. Ayniqsa, hozirgi notinch va tahlikali zamonaga milliy o'zligimiz anglesh, azalii egzu qadriyatlarimizni saqlash va boyitish har qachongidan ham dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Bunday o'ta muhim vazifalarni amalga oshirishda xalqimizning Erkin Vohidov kabi buyuk va ardoqlig farzandlarining qutlug' va o'mlas merosi, albatta, beqiyos o'rni tutadi".

Ko'tarinki kayfiyatda boshlangan tadbitning ochilish qismida dastlab Erkin Vohidovning o'zi o'qigan "Inson o'zing" qasidasiga ishlangan videolavha namoyish qilindi. So'ng Turkiya Prezidenti Rajab Toyyib Erdo'g'on O'zbekistonga tashrifi chog'ida Oly Majlis Qonunchilik palatasidagi chiqishida o'z nutqini Erkin Vohidovning "O'zbegim" qasidasi bilan boshlagani esga olinib, o'sha jarayon videolavhasi ishtiroychilar e'tiboriga havola qilindi.

Vazirin Mahkamasi huzuridagi Davlat tilini rivojlantirish deportamenti mudiri, shoir Nodir Jonuzoq o'z nutqida mamlakatimizda adabiyot va san'atga, maorif va til masalaliga berilayotgan e'tibor, amalga oshirilayotgan tizimli ishlari xususida to'xtaldi. Erkin Vohidovning tom ma'nodagi serqirra ijodkorligi, sobiq tuzum davrida adabiyotimizning, san'atimizning, tilimizning ravnagi yo'lida ko'rsatgan jasorati, shoirning insoniyligi xususiyatlari haqida so'z yuridi. "Erkin Vohidovning har bir she'rida, u xoh ijtimoiy bo'lsin, xoh lirik bo'lsin, mana shu xalqning yuragini, ruhiyatini, mardonavorligini, tantiligini, nafosatini ko'rganday bo'lamiciz. Hammamiz Erkin Vohidovni birday yaxshi ko'ramiz. Erkin Vohidovga ehtiromimizning darajasini bir xil. Nima uchun? Chunki Erkin Vohidov millatning o'mas ruhining eng yorug', eng porloq bir qismiga aylangan", dedi u.

O'zbekiston Qahramoni, taniqli adabiyotshunos, tarjimon Ibrohim G'afurov davlatimiz rahbarining Erkin Vohidov timsolidagi adabiyotimizga va adiblarimizga ko'satayotgan ehtiromi to'g'risida alohida to'xtaldi. "Bu bejiz emas, do'star, Prezidentimiz ma'rifat bilan she'riyatni, ma'naviyat bilan

nomidan o'z minnatdorchiligimni bildiraman. Boshimiz osmonga yetdi. Ma'naviyatta, adabiyotga katta e'tibor berib kelmoq dalar. Doim otamizga hurmatlarini bildirib, betob bo'lgan davrlaridayam mutazam yo'qlab, har qanaqa dori-darmondan ham afzalroq mehr ko'sratganlari otamizning sog'liqlariga kuchli ta'sir qilardi". U Erkin Vohidovning shu misralari bilan so'zini yakunladi:

*Inson bilan tirikdir inson,
Muhabbatda hayotning boshi.
Odamzodga baxsh etadi jon
Odamlarning mehr quyoshi.*

Atoqli shoir-yozuvchilarining zalvorli fikrleri bilan boshlangan tadbirga boshlovchi-jurnalisticlarning go'zal tashbehlarini, yuksak e'tiroflar, sahnaviy badihago'ylik yanada fayz bag'ishladi. O'zbek elining zukko va shijoati adibi, chinakam ma'noda xalqimiz va madaniyatimiz temsili bo'lgan Erkin Vohidov asarlari orqali yoshlarning ona tilimizga mehrini oshirish, vatanparvarlik tuyg'ularini kamol toptirish maqsadida ilk bor tashkil etilgan adabiy festivalning asosiy qismi mana shunday ijod muhitida, ilhom og'ushida, ko'tarinki kayfiyatda boshlandi.

Erkin Vohidov nomidagi ijod maktabi o'quvchilarini ishtirokida bo'lib o'tgan bahri bayt mushoirasi ham ishtirokchilarni mammun etdi. Mushoira ishtirokchilari Erkin Vohidov g'azallari, muxammaslari, lirik va hajiyi she'lariliga murojaat qilishdi. Uzoq davom etgan bellashuvda ijod maktabining a'lochi o'quvchisi Shahlo Safarova g'olib deb topildi.

Erkin Vohidov nafaqat shoir, olim, publist, tarjimon, balki dramaturg sifatida teatr san'ati ravnaqiga ham o'zining munosib hissasini qo'shgan. Uning "Oltin devor", "Istanbul fojasi", "Ikkinchi tumor" kabi pyesalaridan tashqari "Ruhlar isyon'i", "Nido" kabi dostonlari, "Donishqishloq" hangomalarini turkumidagi hajiyi she'lari asosida ham yurtimiz teatrlerida g'oyaviy-badiiy yetuk spektakllar sahnalashtirilgan. Festivalda "Oltin devor", "Ruhlar isyon'i", "Matmusa" kabi sahna asarlaridan parchalar namoyish etilib, Erkin Vohidov kuylagan millat dardi, insoniyligi tuyg'ulari av pardalarda yangradi. Ijobiy va salbiy, hajiyi va tragik obratzlarda namoyon bo'lgan Erkin Vohidov nomidagi ijod maktabi o'quvchilarini olqishga sazovor bo'lishi.

Shundan so'ng shoirning do'stlari ishtirokida "Shaxmat chellenji" o'tkazildi. Musobaqa davomida an'anaviy shaxmat doskasi da va yirik shaxmat maydonida o'yinchilar dona surishdi. Qizg'in tus olgan bellashuvlarda ustoz Ibrohim G'afurov mutlaq g'o'lib bo'ldi. Serzavq o'tgan o'yinlar chog'ida Erkin Vohidovning shaxmat usullari, o'yin taktikasi, uning bu aql va tafakkur sportiga bo'lgan munosabati, shaxmat bilan bog'liq xotiralar yodga olindi, ustozlar tomonidan yoshlarga so'zlab berildi.

"Yashil qirlar" oromgohining kiraverish qismida bog' uchun hozirlangan hududga ko'chatlar o'tqazildi. Festival ishtirokchilari bu xayriy ishni zavq-u shavq, mehr va ixlos bilan bajarishdi. Bir so'z bilan aytganda, yurdoshlar Erkin Vohidov bog'iga bir niholdan qardashdi va bu nihol otini "ehtirom" deb atashdi.

Festivalning badiiy qismida shoir she'lari asosida yaratilgan qo'shiqlar yangradi. O'zbekistonda xizmat ko'satgagan artist Rustam G'oyipov, xonandalari Shuhrat Yo'llodoshev, Davronbek Abdusalomov va Erkin Vohidov nomidagi ijod maktabi o'quvchilarini tomonidan kuylangan diltortar taronalar ohangi bilan qalblarni elitgan bo'lsa, so'zlarini bilan yuraklarni eritdi:

*Qulluq qil demasman.
Yurt tuprog'in o',
Unga qullar emas, fidolar kerak.
Uning sen-u mendek shoirlari ko'p,
Buyuk elga endi daholar kerak.*

*Qaddingni baland tut,
Bo'ima serta'zim,
Cho'qqi bo'lolmasang,
mahkam goya bo',
Pillapoya bo'idim senga, azizim,
Sen ham gal kelganda pillapoya bo'!*

Shavkat DO'STMUHAMMAD

ADABIYOTIMIZNING CHIN DO'STI

Yaqinda Alisher Navoiy nomidagi O'zbek tili va adabiyoti universitetida "Global integratsiya sharoitida turkiy tillar taraqqiyoti: muammo va vazifalar" mavzusida xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya bo'lib o'tdi.

Mazkur anjunmanda Turkiya, Ozarbayjon, Qozog'iston, Qирғизистон, Turkmaniston va boshqa turkiy tilli davlatlarning nufuzli oliy ta'ilim muassasalarini va ilmiy-tadqiqot institutlari qon-qardosh xalqlarning tilli, tarixi, madaniyati va adabiyotini tadqiq qilib kelayotgan taniqli olimlar qatnashdi. Avvalo, turkiy tillarning ertangi kuniga bag'ishlangan bunday nufuzli yig'lining yurtimizda o'tkazilishi mamlakatimizda milliy adabiyotimiz, ona tilimiz rivojiga qaratilayotgan yuksak e'tibor natijasidir.

Konferensiya qardosh tillarning istiqboli masalalari atroficha muhokama qilinib, qator taklif va tashabbuslar ilgari surildi. Ayniqsa, unda O'zbekiston Prezidentining Turkiy davlatlar tashkilotlari doirasidagi tashabbusiga asosan "Turkiy adabiyot durdonalari" 100 jiddik majmuasining o'zbek tilida nashr qilinishi qardosh xalqlar madaniy hayotida ulkan voqe'a bo'lgani e'tirof etilib, ushbu to'plamni ularning tillarida ham nashr etishning ahamiyati beqiyos ekani alohida ta'kidlandi.

Millat faxri bo'lgan ulug' bobomiz nomi bilan ataladigan universiteda tashkil etilgan xalqaro konferensiya o'zbek adabiyotining Turkiyadagi tolmas tag'ribotchisi, Ankara shahridagi Hoji Bayram Vali universiteti professori Vali Savash Yelok ham ishtirot etdi. Bu zahmatkash inson ko'p yillardan buyon adabiyotimizni xalqaro miyosoda targ'ib qilib kelayotgani bois mamlakatimiz ilmiy-adabiy jamoatchiligi orasida alohida humrat qozongan. Xususan, u Abdulla Qodiriy, G'afur G'ulom, Asqad Muxtor, Erkin Vohidov, Shukur Xolmirzayev, Qamchibek Kenja, Tog'ay Murod, Xayriddin Sultan, Nazar Eshonqul, Luqmon Bo'rixon kabi adiblarimizning asarlarini turk tiliga tarjima qilish bilan birga, mutazam o'zbek adabiyotshunosligiga oid adabiy-tahsilii maqolalar ham e'lon qilib kelmoqda.

Vali Savash Yelok yurtimizda o'tkazilayotgan turli anjumanlarda mutazam ishtirot etib, o'zbek-turk adabiy aloqalarini yanada rivojlantrishga munosib hissa qo'shmaqda. Bu borada o'zbek adabiyotshunoslarini bilan faol hamkorlik qilib kelmoqda. Shu bois xalqaro anjuman doirasida Vali Savash Ye-loknинг O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasiga faxriy a'zo sifatida qabul qilinishini anjunman ishtirotchilari olqishlar bilan kutib oldi.

Quvonarlisi, bugun xorijiy mamlakatlarda ham o'zbek adabiyotining targ'ibotchilari safi kun sayin kengayib bormoqda. Albatta, ular orasida mohir tarjimonlar, mumtoz va zamonaviy adabiyotimizning zukko bilimdonlari ko'pchilikni tashkil qiladi. Aynan ana shunday ishtirokchilarning xizmatlari bois ham so'nggi yillarda o'zbek adabiyotiga xalqaro miyosida qiziqish tobora ortib bormoqda. O'tgan yili Turkiyaning Bursa shahrida o'tkazilgan xalqaro adabiy anjuman doirasida O'zbekiston xalq yozuvchisi Isajon Sultanning "Bilga xoqon" romanini "Tilda, fikrda, ishda birlik: turk dunyosi adabiyot mukofoti"ga sazovor bo'lgani, Istanbul shahrida tashkil etilgan XIV "Turkiy xalqlar she'riyat festivali"da taniqli shoirimiz Eshqobil Shukur Baxtiyor Vahob-zoda nomidagi xalqaro adabiy mukofot bilan taqdirlangani shunday dalolat beradi.

Kuni kecha Vali Savash Yelokdan O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasiga maktub keldi. Unda jonkuyar olim yurtimizga safari chog'ida o'ziga ko'satilgan ehtirom uchun tashakkur izhor qilish bilan biqtorda, xalqimizga muhabbatni cheksiz, milliy adabiyotimizga mehrni beqiyos ekanini bayon etib, o'z yurtida o'zbek adabiyotini targ'ib etish yo'llidagi ilmiy-ijodli ishlarni yanada kengayitirish maqsadida ekanini ta'kidlagan.

O'yaymizki, boshqa qardosh yurtlarda ham o'zbek adabiyotining mana shunday chin do'stlari safi tobora kengayib, adabiy do'stligimiz xalqlarimizning abadiy do'stligiga xizmat qiladi.

TARIX VA TAQDIR

Akademik yozuvchi Komil Yashin o'zining 1989-yili nashr etilgan "Yodnomalar" xotira kitobida shunday yozgan: "Mirkomilboyga qarshli keng-ko'lam hovlida dehqon yoshlarga atalgan maktab ochildi. Ko'p o'tmay meni o'sha maktabda dars berishga taklif etishdi. Yo'q demadim. Bu maktabda taniqli olim va dramaturg Izzat Sultonning akasi Fayzulla Sultanov ham ishlardisti. U kishi bilan juda inoqlashib ketdik. O'zi ham juda bilimdon, yaxshi va ajoyib inson edi.

Komil Yashin (1909–1997)

Fayzulla Sultanov Bokuda o'qib kelgan, ko'p narsadan xabardor va yetuk odam bo'lganidan menga ancha yordam berdi. Unda pedagogik tajriba katta, o'zi shahardagi teknikumda ham o'qituvchilik qilganidan ziyyolilar orasida yaxshigina obro' orttirgan edi. Menga bergen foydalı maslahatlari pedagogik faoliyatimda juda asqotdi".

Tanqli olim, marhum adib Sherli Turdiyev birlinchii bor o'zining "Fayzulla Sultanov qismati" nomli maqolasida ("O'zbekiston adabiyoti va san'ati" gazetasining 2000-yil 25-avgust soni) 32 yoshida qataq'on qurbanbi bo'lgan Fayzulla Sultanovning hayoti va faoliyatini qisqa bo'lsa-da, qimmatli manba va materiallar asosida yoritishiga erishqan edi. Shundan beri oradan 24 yil o'tdi. Biz yaqinda O'zbekiston Respublikasi Prokururatsi tizimida faoliyat ko'rsatish, qataq'on qilingan prokuratura xodimlarining fojiali hayoti va taqdidi haqidagi "Tarixiy xotira beqiyos" kitobini nashrdan chiqarish jarayonida arxiv hujjatlari chuqr o'rganish asosida ko'pdan-ko'p noyob hujjat va materiallarni jamlagan edik. Ular orasidan

1937-yil 13-noyabrda 10 yil muddatga hukm etilgan Fayzulla Sultanovning hozirgacha e'l-on qilinmagan fojiali o'limga doir noyob hujjat topildi. Biz uni o'zbek tiliga o'g'rib, siz, aziz mushtariylarga taqqid etishni lozim bildik.

O'zbekiston SSR Oliy Sovet Prezidiumi raisi o'rtoq Oxunboboyevga Sultanov Fayzullodan

ega bo'ldim. 1926-yil Andijonga qaytib keldim va shahar maorif bo'limi mudiri va o'qituvchilik qildim. 1929-yili SAGUga (Toshkent) o'qishga kirdim, bu yerda 1931-yilgacha o'qidim, uni tugatmasdan olibayi ahvolum tufayli Andijonga qaytib keldim. Andijonda qishloq xo'jaligi texnikumida 1937-yil sentyabr oyigacha (ya'ni qamoqqa olinishminga qadar) dars berdim.

va unga oyiga 350 rubl berib turgan. Ta'il vaqtida u bizga Bokudan sovetlarga qarsi adabiyot keltirgan". Meni tergov qilib davrida bunday da'volarning yolg'onligini isbotladim. Stipendiya enga shahar ijroiya komiteti prezidiumining qarori bo'yicha o'sha vaqtida vaqf bo'limi bergen. Stipendiya miqdori 35 so'm bo'lgan. Bularning barchasi-

adolat tiklanishini, qamoqdan ozod etilishini talab qilgan. Lekin hech qanday ijobi natija bo'lmagan. Uning ukasi akademik Izzat Sultan o'z xotiralarindan birida shunday yozgan: "Qamoq jazosini Fayzullo Ribinsk gidrouzelida o'tkazgan. U gidrostansiyada navbatchilik qilayotgan chog'ida o'zini mashina len-

Akademik Izzat Sultan (1910–2001)

FAYZULLA SULTONOV – "KATTA TERROR" QURBONI

SURATDA: Fayzulla Sultanov rafiqasi Zumrad Mirzaboyeva bilan. 30-yillarda.

ARIZA

Men 1905-yili Qirg'iziston SSR O'sh shahrida tug'ilgannan. Otam – tikuvihi va bundan tashqari 5 tanob yeri bo'lib, yer bobom tomonidan onamga berilgan. Otamning otasi – bobom O'sh shahridagi shahar boshqarmasi kanselariyasiда mirzalik qilgan (shu bois uning nomi Sultan Mirzo deb atalgan). Bobom 1917-yili, otam esa 1919-yilda vaqot etgan. Otam hayotigida men onam tomonidan cho'ponlikka berilganman, keyinchalik temirchiga shogird bo'lganman. Shundan keyin meni sovet hokimiyat o'z tarbiyasiga o'lgan: "Ammo dushmanlar bosqas usulini o'ylab topdar: ularning da'vesicha, men go'yoki mingboshi (volost boshqarувчилиги) o'g'li ekanman, amma tekshiruvda bu ham yolg'oni ma'lum qilindi.

1937-yili yuqorida zikr etilgan shaxslarning barcha tarkibi qamoqqa olindi, turmada o'tirib ular yana menga qarshi bo'htonalr boshlashdi va qamoqqa olinishimga erishdilar. Ular aytdilarki: "Sultonov Fayzulla bizning tashkilotimiz a'zosi bo'lgan,

uni Bokuga bizning tashkilotimiz yuborgan

ni arxiv materiallari bo'yicha aniq isbotlash mumkin. Men tekshirishni talab qilganman. Biron kishi tekshirmagan. Mening haqimda bo'hton ko'satmalar bergan kishilar bilan yuzlashtirishni talab qildim. Tergov mening taqdirimiga befarq qaradi. Aylov xulosasida otam go'yoki "mingboshi" – bu lavozimni avval aniq tasdiqlash mumkin edi.

Mutlaga yolg'on bu ma'lumot biron-bir kishi tomonidan meni ayblashda isbotini topmadni. Go'yoki men "yahudiyalar – ahamoq xalq" va "soviet hokimiyatih alohni non bilan ta'minlashni xohlamayapti va buning uddasidan chiqa olmaydi", degan ekanman.

Bunday yolg'on ko'satmalarining birontasi tasdiqlanmadni, men to'qqiz oy Andijon turmasida o'tirdim, endilikda lagerlarda bo'lib goldim. Hozirda Ribinsk gidrouzelida ishlasmogdaman. Kunduzgi normani 120 dan to 196 foizgacha bajarmogdaman. Yaqinda masina avariysi natijasida oyog'imdan qattiq yaralandim, amma hukumat g'axmo'religi tufayli saqlanib goldim. Yana mehnat frontiga qaytishta tayyorman.

Butun bor kuchim bilan ishlashtida tayyoridan, biroq men adolatsizlik bilan xalq dushmanlari safida bo'lischeni hech istamayman.

Mening ishimni qayta ko'rib chiqishni qat'iylik bilan ittimos qilaman.

Sultonov Fayzulla (imzo).

Tegishli arxivlarda saqlanayotgan bu hujjat birlinchii bor e'l-on qilinmoqda. Amroq Fayzulla Sultanovning ushu iltimos xatiga javob kelgani yoki kelmagani hozirgacha bizga ma'lum emas.

Xillas, u qamoq muddatini o'tash uchun Yaroslav oblasti Ribinsk shahridagi mehnat tuzatuv lageriga etap qilingan. Bu qamoqxonada Fayzulla Sultanov "xalq dushmani" tamg'asi ostida yurishga bardosh berolmay, 1939-yili qator yuqori huquq organlariga ariza bilan murojaat qilgan. Ishni qayta ko'rib chiqib,

muhib: hayot, muhabbat va she'r...

Butun dunyo mening bo'sa g'amim bitmas nedandir bu, Azaldan g'ussa loyi-la yosalgan bir badandir bu.

Sulton Husayn Boyqaro va Ali-sher Navoiy o'tasidagi shu birligining baytlilik munozaradan inson suruq badan emas, badandagi tuyg'ular bilan omuxtalikda yaralganini anglash mumkin.

Jadidlar qismati juda ham murakkab. Qiziq'i shundaki, Sovet davrida qatag'on qilinib, yomonotliq tamg'asi bosilgan millat oyindirli mustaqillikka erishilgandan so'ng ham to'laqonli yorug'lik ko'madi. Aksinchala, ular yana "qora ro'yxat"ga tushib, merosi va tashixiga taqiq quflari urildi.

Shukurki, Tangri yorlaqab, bugun adolat qaror topganiga guvoh bo'lib turibmiz. O'tgan yili Toshkentda o't-kazilgan Xalqaro ilmiy konferensiyanida qatnashash ekanman, dilimda shukrona tuyg'ularini jo'sh urib, ko'zim quvonch yoshlariга to'di.

Suhbatimiz yakunida O'zbekiston xalqiga va olyihimmat Davlatboshipingiziga minnatdorlik bildirmoqchiman. Juvonmarg bobolarning shodumon ruhlarini qo'llasin. Otam Usmonxo'ja Po'latxo'jayevning arvochi ham ana shunday umidvor edi, deb o'layman. Mana, uning qirq yildan ortiga hayot kechirgani Buxorodagi xonadoni davlat tasarrufiga o'tkazilbu, yerdan dunyodagi birinchi jadidlar muzeysi tashkil qilinayotgan menda Vatanimga bo'lgan faxr tuyg'usini yanada kuchaytirdi. Otamning xotirasiga bo'lgan bunday hummatni hech nima bilan tenglashtirolmayman. Muzeyning yaratilishi naqaqt bizning olibarlimiz, uchun balki butun o'zbek xalqi uchun ham buyuk tarixiy voqeja bo'ldi. Men ifixor bilan ko'ksimni kerib baralla aytga olamanki, ona vatanim O'zbekistonning baxtli farzandiman!

Mazmunli suhbat uchun tashakkur.

Sanobar MEHMON suhbatlashdi.

"VATAN MENING ICHIMDA!"

Michigan universiteti professori
Temur XO'JAO'G'LIL bilan suhbat

miz Sayidakramxon To'ra Xudoyor-xonning jiysi edi. U Afq'onistonda Abdurrahmonxon o'g'li Habibulloxon va Omronullaxon davrlarida noiblik qilgan. Usmon Xo'ja 1922-yilda Kubolga keladi. Saidakramxon To'raning saroyida mehmon bo'lib, keyinchalik uning qizi Hakima To'ruga uylanadi. Demak, men ota tomonidan buxorolik, ona tomonidan qonolikman. Lekin taqdир taqozosi bilan Istanbulda tug'ildim.

Taqdir shamoli garchi bizni Buxoro, Qo'qon, Kobul va Istanbul tomonlarga uchirgan bo'lsa-da, Vatan idzlari har doim yuragimzida saqlanib qolgan. Shuning uchun doim: "Men Vatanda emasman, Vatan mening ichimda", deya ta'kidlab kelaman.

– Vatan haqidagi illi taassuratilaringiz-u keyinchalik bu taassurat ilmiy-jisodli faoliyatining qanday aks etgani biz uchun qiziqi.

– Vatan sevgisi avvalo uyda, oilada shakilanadi.

Kichkinaligimda onam aytgan ertak, hikoyalardan allalar orqali bu sezim qalbimga, ong-u shuuriymga chuqr singan bo'lsa, ajabmas. "Alpomish" dostonidan ilk parchalarni ham dastlab onamdan eshitganman. Dadam Usmon Xo'ja esa Alisher Navoiy, Bobur Mirzo, Furqat, Mashrab g'azzallaridan,

da nashr etilgan "Uzbek Literary Politics" ("O'zbek adabiy siyosati") nomli o'z asarini yubordi. O'zbek va boshqa turkiy xalqlar adabiyotiga qiziqishimni ilg'ab, o'zi dars berayotgan Kolumbiya universiteti magistraturasiga taklif qildi.

1972-yili AQSHga bordim. Taniqli olimlardan turkiy tillarning chog'ish-tirma grammatisi, sovet tuzumi va ideologiyasi, zamонави rus hamda Markaziy Osiyo adabiyotlari haqida (o'zbek, qozoq, qirg'iz, tojik, turkman tillarida) ma'ruzalar tingladim.

Tahsil mobaynida Myunxenda joylashgan "Ozod Yevropa" va "Ozodlik" radiosining o'zbekcha eshitirishlariغا oyiga to'rttadan maqola yozib jo'natar edim. 1977-yili ushu "Ozodlik" radiosing o'zbek sho'basiga ishga taklif qilishdi. Orada Istanbulbulda Marmara universitetining turkologiya bo'limida ham qadimiy turk xalqlarning tili va adabiyotidan dars berdim. Nermi Ercan ismli talabam shoir Abdulhalil Cho'ponning "Uyg'onish" nomli she'rey to'plami haqida magistristik dissertasiyasini yoqladi. Bu dissertasiya Cho'ponning to'g'risida yozilgan xalqaro miyosdagi ilk imliy ish hisoblanadi. U paytlarda Cho'ponning she'relari O'zbekistonda taqiqida edi.

Keyinchalik yana "Ozodlik"da ishlabdim. 1994-yili Istanbulbulagi Koch, AQSHdag'i Michigan universitetlari dars berdim. Ayni damgacha Turkiston tarixi, adabiyoti, jadid davri va abidoyoti, sovet siyosati haqida 14 ta kitob hamda 200 dan ortiq maqolam o'zbek, turk, inglis, rus va qozoq tillarida nashr etildi.

– Ona Vatanda qarzdorlik hissi haqida nima deysiz?

– Shubhasiz, har bir inson ona Vatanidan o'zini qarzdor deb biladi. Farzandlik burchini bajarish uchun odam faqat o'z Vatanida yashashi shart emas. Yurtidan tashqarida ishtiqomat qilib ham Watanga xizmat qilish mumkin. Men uchun O'zbekiston, umuman, Turkiston ota hamda ona yurtdim.

Markaziy Osiyo respublikalari sovet tuzumi ostida og'ir kunlarni boshdan kechirdi. Turli tillarda yozgan maqolalarimda, konferensiyalardagi ma'ruzalarimda o'sha davrdagi adolatsizlik va boshqa bosimlar haqida yozdim. Bu vazifani mendan otdin dadam bagajran. Dadam Usmon Xo'ja umrining 45 yilini ona yurti Buxoro va Turkistonda, qolgan 45 yilini chet ellarda o'tkazdi. U Istanbulda "Yangi Turkiston" nomli jurnal chigargan edi.

– Siz Yevropa davlatlarda ko'p bolasiz. Yevropada "kindik qoni tomanqrup" tushunchasiga qanday qarashadi?

– Yevropada ham vatani muqaddasligiga jiddiy e'tibor qilishadi. Lekin men "kindik qoni tomanqrup" tushunchasi mohiyatni to'liq aks ettiradi, deb o'ylamayman. Chunki "kindik qoni tomanqrup"qa xiyonat qilgan razililar ko'p o'tgani tarixdan ma'lum. Demak, bu faqatgina kindik qoni emas, odamning vijdoni. Watanga bo'lgan sevgisi bilan bog'liq tushuncha.

– Shu o'rinda yana bir savol: ijodkor uchun muhabbat degan tuyg'u qanday ahamiyatiga ega?

– Ishq-muhabbat – eng zarur tuyg'u. Muhabbat qalb o'lkdir. Sevgi insonga zavq, orzu va umid beradi. Sevgi yo'qolsa ular ham yo'qoladi. Chunki tabiatning negizida muhabbat bor. Men uchun shu uchta narsa judayadim.

IJTIMOIY HIMoya

Bu dunyoda har bir bolaning baxtli yashashga haqi bor. Ammo hamma oildada ham mavjud shart-sharoit bunday tolega esh bo'lavermaydi. Ajrimlar yoxud noqobil ota-onalarning o'z maqomiga noloyiqligi ayrim hollarda baxtli bolalikka soya solishi mumkin. Shu bois bolalar ulg'ayib, hayotda o'z o'rnni topishi uchun davlat tomonidan muayyan g'amxo'rlik chora-tadbirlari belgilangan. Ammo ba'zan subyektiv omillar insoniylik mezonlariga zid kelib qolishi ham mumkin. Fuqarolik ishlari bo'yicha Zangiota tumanlararo suding sudyasi Dilbar Mavlona bilan suhabatimiz shu mavzuda bo'ldi.

– Ijtimoiy tarmoqlarda tez-tez farzandiga aliment to'lashedan bo'yin tovlayotganlar haqidagi xabarlarga ko'zimiz tushadi. Ular ni jinoyatchi kabi ta'qib etish qanchalik to'g'ri?

– Qonunchilikka ko'ra, ota-onsa o'z bolalarni tarbiyalash huquqiga ega va tarbiyalashi shart etib belgilangan. Oila kodeksining 73, 96-moddalariga binoan, ular o'z farzandlari tarbyasi va kamolot uchun javobgar bo'lib, bolalarning sog'lig'i, jismoni, ruhiy, ma'naviy va axloqiy tarbiyasiga g'amxo'rlik qilishi, shuningdek, voyaga yetmagan bolalarini ta'minlashlari lozim.

O'z navbatida voyaga yetmagan, shuningdek, voyaga yetgan mehnatiga layoqatsiz, yordamga muhtoj bolalar ta'minoti uchun aliment ota-onalarning kelishuviga binoan ixtiyorli tartibda, shuningdek, sud tartibda undirilishi mumkin.

O'z majburiyatlarini ixtiyorli ravishda bajarmagan ota (ona)dan sudning hal qiluv qarori yoki buyrug'iga asosan aliment undiriladi. Bunday majburiyatlar bajarilmagan hollarda jazo choralarining qol'laniishi esa bevosita qarzdorning mas'uliyatini oshiradi. Aliment to'lash haqidagi sudning hal qiluv qarorini bajarishdan bo'yin tovlagan shaxslar Oila kodeksining 79-moddasiga asosan ota-onalik huquqidan mahrum qilinishi yoki jinoj javobgarlikka tortilishi mumkin. O'zR MjtKnning 47-moddasiga asosan, ota-onalar yoki ularning o'nini bosuvchi shaxslar tomonidan voyaga yetmagan bolalarni tarbiyalash va ularغا ta'lim berish borasidagi majburiyatarni bajarmaslik, shu jumladan, voyaga yetmagan bolalarining ma'muriy huquqbuzarlik sodir etishiga olib kelgani uchun, bazaviy hisoblash miqdorining bir baravaridan besh baravarigacha miqdorda jarima solishga asos bo'ladi. Kodeksning 47-moddasiga muvofiq, moddiy yordamga muhtoj bo'lgan voyaga yetmagan yoki mehnatiga layoqatsiz shaxsni moddiy ta'minashdan bo'yin tovلاш, ya'ni ularni

BAXTLI BOLALIK HUQUQI

moddiy jihatdan ta'minlash uchun sudning hal qiluv qaroriga yoki sud buyrug'iga binoan undirilishi lozim bo'lgan mablag'ni ikki oydan ortiq muddatda to'lamanaganlik uchun – o'n besh sutka muddatga ma'muriy qamoqqa olish yoki bir yuz yigirma soatgacha haq to'anadigan jamoat ishlariiga majburiy ravishda jaib etish jazosi belgilangan. Ushbu Kodeksiga muvofiq, ma'muriy jazolarning mazkur turlari qol'lanishi mumkin bo'lmagan shaxslarga bazaviy hisoblash miqdorining yigirma barava miqdorida jarima ham solinadi.

– Mo'may daromad topadigan otalarning ayrimlari o'z kirimini kamaytirib ko'rsatish orqali farzandiga arzimas miqdorda aliment to'lashi haqida eshitganimiz. Bunday hollar ochiqlanmaydim? – Agar undiruvchida ushbu ho latni tasdiqlovchi ishonchli ma'lumotlar bo'lsa, bevosita bu haqida tegishli Majburiy ijaru byurosini davlat ijrochisiga xabar berib, qarzdorning daromadlarni tekshirish to'g'risida iltimosnomasi kiritishi lozim.

– Sud hujjatlari va boshqa organlar hujjatlarini ijar etish to'g'risida"gi Qonun talabidan keilib chiqib, davlat ijrochisi qarzdorlikni undirish mumkin bo'lgan barcha daromad manbalari va mol-mulklarini aniqlash choralarini ko'radi.

– Aliment olib voyaga yetgan bola kelajakda otasiga qarashga majburligi aytildi. Bu o'zaro sulhi? Ushbu masala ham qondini olish borasida ham qandaydir choralar ko'rildimi?

– Buni sulh deb baholash xato. Ota-onsa o'z bolalari oldida qanday majburiyatga ega bo'lsa, voyaga yetgan va mehnatga layoqatli farzandlarning ham o'z ota-onalari oldidagi burchlari, shu jumladan, ularga g'amxo'rlik qilish va moddiy ta'minlash majburiyatini qonunchilikda mustahkamlab qo'yilgan. Afsuski, so'nggi vaqtarda ota-onalarning o'z farzandlaridan ali-

ment undirish masalasida sudga murojaat qilishlar soni ko'payib bor moqda. Bu birinchi navbatda, shu oiladagi muhitga, ota-onsa va bolalar o'rtasida shakllangan o'zaro munosabatga bog'liq.

– Deylik, otaning daromadi aliment to'loviga yetmaydi yoki u hech qayerda ishlamaydi. Bunday hollarda masalaga qanday yechim topiladi?

– Qonunga binoan voyaga yetmagan bolalariga ta'minot berish haqida ota-onsa o'tasida kelishuv bo'limsa, ularning ta'minoti uchun aliment sud tomonidan ota-onalarning har oydagisi ish haq va yoki boshqa daromadidan undiriladi. Bunda har bir bola uchun undiriladigan aliment miqdori qonunchilik bilan belgilangan mehnatga haq to'lashning eng kam miqdorining 26,5 foizidan kam bo'limasligi kerak. Taraflarning moddiy yoki oilaviy ahvolini va boshqa e'tiborga loyi qolatlarini hisobga o'lgan holda aliment to'lovlar miqdori Qonunga muvofiq o'zgartirilishi, kamaytirilishi yoki ko'paytirilishi ham mumkin.

– O'z otasini sudga berish, o'z haqini sud orqali undirish bolalining ruhiyati, psixologiyasiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Buning oldini olish borasida ham qandaydir choralar ko'rildimi?

– Nafaqat sudga berish, balki bolanining o'z otasidan alohida yashashing o'zi bolanling ruhiyatiga salbiy ta'sir o'tkazadi. Bu holat odotda otaning o'z majburiyatlarini qanchalik anglashi va ado etishiga bog'liq bo'ladi. Hozirda ko'plab huquqiy targ'ibot-tushuntirish ishlari olib borilmoga. Xususan, majburiy ijaru bo'limi vakillari tomonidan ommaviy axborot vositalari, ijtimoiy tarmoqlar orqali o'z majburiyatidan bo'yin tovlayotgan qarzdorlar qidirib topilayotgani, ulardan qarzlarini undirish bo'yicha amalga oshirilgan ishlar, ularga nisbatan qo'llangan

berish imkoniyati yaratilgan. Bu, al batta, alimento bo'yicha qarzdorlik mavjud bo'lganda qarzdorlik to'liq bartaraf etilguniga qadar davom ettiladi. Bundan tashqari, qarzdoring transport vositasini boshqarish huquqini vaqtinchalik cheklash, qarzdorligi lisensiya va rusxat berish xususiyatiga ega bo'lgan davlat xizmatlari vaqtinchalik ko'rsatmaslik, aliment bo'yicha qarzdorlik mavjudligini nikoh tuzish uchun mone lik qiladigan holat sifatida belgilash choralar ko'rildigan.

Yugoroda ta'kidlangan Farmoning 20-bandiga asosan Majburiy ijaru byurosi huzurida yuridik shaxs tashkil etmagan holda "Aliment to'lovlar" davlat maqsadli jamg'armasi tashkil etilgan. Farmon ijjrosini ta'minlash maqsadida Vazirlar Mahkamasining "Aliment to'lovlar" jamg'armasi faoliyatini tashkil etish to'g'risida"gi 2022-yil 3-avgustdagagi 427-sonli qarori ham qabul qilinib, aliment to'lovlar jamg'armasidan foydalish tartibi belgilangan. Unga ko'ra, sud qarori bilan aliment to'lash majburiyati yuklatilgan shaxslardan belgilangan mablag'larni uch oy ichida undirish imkonii bo'lmagan hollarda "Aliment to'lovlar" davlat maqsadli jamg'armasi mablag'lari aliment to'lovlar bo'yicha shakllangan qarzdorlikni bir yo'la to'lashga yo'naltiladi. Keyinchalik aliment to'lash majburiyati yuklatilgan qarzdordan sud qarorisiz majburiyati undirib olinadi.

– Ajrim sudi o'tkazilayotganda bir oilaning buzlib ketishiga, go'daklarning yetim bo'lib qolishiga sababchi bo'layotgan uchinchini tomonlar ham surishtiriladi? Ularni hech bo'lmagan "moddiy" tomondan jazolash, kerak bo'lsa, ulardan ham aliment undirish mumkinmi? Sizningcha, bu ajrimlar kamayishiga omil bo'lmaydimi?

– Prezidentning 2022-yil 7-mart-dagi "Oila va xotin-qizlarni tizimli qo'llab-quvvatlashga doir ishlarni yanada jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 87-slonli Farmonida aynan xotin-qizlarning huquq va qonunniy manfaatlarini himoya qilishga qaratilgan bir qator vazifalar va ularni amalga oshirish mexanizmi belgilangan. Xususan, alimento to'lovchining boshqa ijaru hujjatlari bo'yicha majburiyatlar mavjud bo'lganda, qarzdordan undirilgan mablag' aliment to'lovlar bo'yicha qarzdorlik to'liq qoplangandan so'ng qonun hujjatlarida belgilangan tartibda va navbat bilan taqsimlanadi. Xuddi shunday, ijaru harakatlari davomida qarzdorga solingen jarimlar va ijaru harakatlarini amalga oshirish xarajatlari ham alimento to'lovlaridan joriy qarzdorlik to'liq qoplangandan so'ng undiriladi.

Alimento to'lash majburiyatini bajarishdan bo'yin tovlab kelayotgan va qidiruv e'lon qilingan shaxslar to'g'risidagi ma'lumotlarni majburiy ijaru organlarining rasmiy veb-saytlariga joylashtirish, shuningdek, davlat ommaviy axborot vositalari da'e'l on qilish amaliyoti joriy etildi. Unga ko'ra, ushbu manbalarda qidiruvdagi shaxslar va ularning mol-mulki to'g'risida ma'lumotga ega bo'lgan fuqarolarga majburiy ijaru va ichki ishlar organlariga xabar

Shoira ERMETOVA suhabatlashdi.

TARMOQLARDA NIMA GAP?

NEMISLAR QANDAY QILIB SANITAR TOZALIKKA O'RGA TILGAN?

Shundan so'ng graf yangi farmon chiqardi, natijada Shvabiya shaharları to'satdan toza bo'lib qoldi. Farmonning mohiyati quyidagi cha edi: agar qo'shningiz bir necha hafta da-

vomida chiqindisini tozalamagani, devordan ko'chaga uloqtirgani yoxud belgilanmagani joyga tashlagani haqida xabar bermasangiz, unda nafaqat u, balki siz ham aybdor sanalasiz. Agar siz tegishli idoraga xabar bersangiz, unda siz qo'shningiz mulkining bir qismiga egalik huquqini qo'lg'a kiritasiz.

Natijada hamma qo'ni-qo'shni nazaridan hayqib, o'z mulkining daxlsizligini o'ylab, har shanba kunlari hovlisiga shaxsliy hududini tozalab, chiqindilarni qat'iy belgilangan joyga sarishtalik bilan eltishga odatlandi.

Ushbu holatni bir tomonidan, chaqimchilikka majburlash, shaxs erkinligini bo'g'ish deb talqin qilish mumkin. Boshqa tomon dan esa shvabiyaliklar qisqa muddatda o'z qishloq va shaharlarning sanitariyati holatlari risoladagi idek tartsibga keletirib, butun nemis xalqiga namuna ko'rsatdi. Natijada ma'lum vaqtida so'ng graf Vittembergning majburiy farmoni Germaniya milliy urf-odati va an'anasi tarkibiga ozodlik va sarishtalik fazilatini olib kirdi.

Islam XUSHVAQTOV sahafasidan olindi.

